

Received: 31 Mar 2022, Revised: 6 Apr 2022

Accepted: 10 Apr 2022

นิพนธ์ต้นฉบับ

รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

ปวีณา ปาทาน¹ วรพจน์ พรหมสัถยพรต² สุณีรัตน์ ยั่งยืน³

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ทำการศึกษาในกลุ่มเป้าหมาย ที่เกี่ยวข้องในการจัดการมูลฝอยชุมชน คือ เจ้าบ้านหรือตัวแทนเจ้าบ้านที่อาศัยในชุมชนหนองม่วง เครือข่ายการจัดการมูลฝอยในชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น 12 สัปดาห์ พบว่า ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 92.31 ทักษะคิดเกี่ยวกับมูลฝอยอยู่ในระดับดี ร้อยละ 89.74 พฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือนอยู่ในระดับดี ร้อยละ 97.44 และการมีส่วนร่วมในการจัดการ มูลฝอยของชุมชนหนองม่วงอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.28$) (S.D. = 0.45) เนื่องจากประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณมูลฝอยในหลายมิติ ตั้งแต่ขั้นริเริ่มการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชน จึงก่อให้เกิดโครงการหนองม่วงร่วมใจ สู้สิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่ขึ้น ผลจากกระบวนการดังกล่าวทำให้เกิดเกิดการคัดแยกขยะมูลฝอยจากครัวเรือน สามารถลดปริมาณมูลฝอย ไม่พบปัญหาขยะล้นถัง ไม่พบปัญหาขยะในถังขยะส่งกลิ่นเหม็นรบกวน การเผาทำลายขยะลดน้อยลง มีการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้น สร้างรายได้ในครัวเรือน นำไปสู่การจัดการมูลฝอยอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วงอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดการมูลฝอยในชุมชนหนองม่วง

¹นิสิตหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

²รองศาสตราจารย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

*Corresponding author : Paweenapathan.04@gmail.com

*Original Article***Solid waste management model by participation of Nong Muang community
Sisaket Municipality Sisaket Province****Paweena Pathan¹ Vorapoj Promasatayaprot² Suneerat Yaugyuen³****Abstract**

This action research The objective of this study was to study the solid waste management model of Nong Muang community, Muang District, Sisaket Province. The study was conducted in the target groups involved in community solid waste management, namely 39 hosts or host representatives living in Nong Muang community, 6 people and 15 staff responsible for environmental management collecting both quantitative data and qualitative The tools were created and the data were analyzed using descriptive statistics such as mean, percentage, standard deviation. and qualitatively analyzed the data by content analysis.

Solid waste management model by participation of Nong Muang community Sisaket Municipality Sisaket Province consisted of Planning, Action, Observation and Reflection. It took 12 weeks to complete the activities. It was found that knowledge about solid waste was at a high level of 92.31%. About solid waste was at a good level 89.74%. Household waste management behavior was at a good level 97.44% and participation in the management. Solid waste of Nong Muang community was at a moderate level ($\bar{x} = 2.28$) (S.D. = 0.45). Because people still lack participation in reducing the amount of waste in many dimensions From the beginning of searching for problems and the causes of solid waste management problems in the community Planning to Solve Solid Waste Management Problems in the Community Community solid waste management operations Thus causing the Nong Muang Ruam Jai project to a better community environment As a result of this process, household waste is separated. can reduce the amount of waste There was no problem with overflowing trash. There was no problem with the garbage in the garbage bin smelling disturbing. less waste incineration There is more use of the waste. household income leading to sustainable waste management in Nong Muang community.

Keyword : Participation, Solid Waste Management in Nong Muang Community

Student (M.P.H.), Faculty of Public Health, Mahasarakham University¹

Associate Professor, Faculty of Public Health, Mahasarakham University²

Assistant Professor, Faculty of Public Health, Mahasarakham University³

*Corresponding author : Paweenapathan.04@gmail.com

บทนำ

นับตั้งแต่อดีตมาสู่ปัจจุบันปัญหามูลฝอยเป็นปัญหาสำคัญที่อยู่คู่กับสังคมไทยมายาวนานและนับวันยิ่งมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การขยายตัวทางเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี มีการประดิษฐ์และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์มากขึ้น ทำให้ลักษณะการใช้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดปริมาณของเหลือทิ้งเป็นจำนวนมาก มีทั้งขยะจากภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตร และภาคครัวเรือนเป็นสาเหตุให้มีจำนวนขยะเพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

สถานการณ์มูลฝอยชุมชนในประเทศไทย พบว่าปริมาณมูลฝอยชุมชนในปี พ.ศ. 2559 ประมาณ 74,136 ล้านตันต่อวัน พ.ศ. 2560 ประมาณ 74,986 ล้านตันต่อวัน และ พ.ศ. 2561 ประมาณ 76,520 ล้านตันต่อวัน สำหรับจังหวัดที่มีปริมาณมูลฝอยตกค้างสะสม สูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ปทุมธานี ศรีสะเกษ นครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561)

จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าปริมาณมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2559 ประมาณ 1,403 ตันต่อวัน พ.ศ. 2560 ประมาณ 1,378 ตันต่อวัน และ พ.ศ. 2561 ประมาณ 1,358 ตันต่อวัน จากผลการสำรวจชุมชนหนองม่วงโดยเทศบาลเมืองศรีสะเกษ พบว่าชุมชนหนองม่วงมีจำนวนประชากร 308 คน จำนวนหลังคาเรือน 69 หลังคาเรือน เป็นชุมชนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท และเป็นชุมชนที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง และมีการเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว เกิดแหล่งสาธารณสุขโรค ไม่ว่าจะเป็นตลาด หรือร้านขายของชำ มีปริมาณมูลฝอยประมาณ 1.5 ตันต่อวัน เฉลี่ย 4.9 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน และจากการสัมภาษณ์ประชาชนถึงวิธีการทิ้งมูลฝอยในชุมชน พบว่าไม่มีการคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง กำจัดมูลฝอยประเภทเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภคจะใส่สัตว์เลี้ยงหรือนำไปทิ้งบริเวณพื้นที่ว่าง รอบบ้าน หรือมีการทิ้งใส่ถุงพลาสติกมัดปากถุงแล้วทิ้งลงถังมูลฝอยร่วมกับเศษ

กระดาษ ถุงพลาสติก กระป๋อง หรือของที่ใช้ไม่ได้แล้ว ถึงขยะส่วนใหญ่จะใช้ถังเพียงใบเดียวไม่มีการใช้ถุงรองด้านในเพื่อรองรับมูลฝอย การทิ้งมูลฝอยจะทิ้งตามที่สาธารณะหรือพื้นที่ว่างของผู้อื่น รวมไปถึงการเผามูลฝอยกลางแจ้ง

จากปัญหาของมูลฝอยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง ทำให้เทศบาลเมืองศรีสะเกษและหน่วยงานทุกภาคส่วนมีความตระหนักในการจัดการมูลฝอย โดยอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นในการจัดการมูลฝอย และการปลูกฝังจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแก่ชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการ มูลฝอย เพื่อให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเกิดจิตสำนึกที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการจัดการมูลฝอย ซึ่งประชาชนในชุมชนมีอิทธิพลในการกระตุ้นจิตสำนึกต่อความรับผิดชอบร่วมกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเรื่องมูลฝอยในชุมชน โดยเริ่มจากการให้ประชาชนในชุมชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยอย่างเป็นระบบเพื่อรองรับปัญหามูลฝอยที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัด ศรีสะเกษ ในการศึกษาครั้งนี้เป็นไปภายใต้กรอบการศึกษาวิจัยแบบวงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบ PAOR ตามแนวคิดของเคมมิส และแมคแท็กการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1988) ได้แก่ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกตการณ์ (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection)

รูปแบบงานวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยกำหนดขั้นตอนการวิจัยในลักษณะวงรอบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ใช้ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมทั้งสิ้น 12 สัปดาห์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ประชากรคือ เจ้าบ้านหรือตัวแทนเจ้าบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนหนองม่วง จำนวน 69 คน ประชากรกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์การคัดเลือกจำนวน 39 คน และคัดเลือกประชากรและพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ กลุ่มเครือข่ายการจัดการมูลฝอยในชุมชน จำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 54 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเครื่องมือ ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) เครื่องมือเชิงปริมาณ ประกอบด้วยแบบสอบถาม 6 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการจัดการมูลฝอยของชุมชน แบบสอบถามทดสอบความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอย แบบสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับมูลฝอย แบบสอบถามพฤติกรรมการจัดการมูลฝอยในครัวเรือน แบบสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วงด้านการจัดการมูลฝอย และ 2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบสังเกตและจดบันทึก โดยผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.79

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการดำเนินการตามกระบวนการ PAOR แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 ขั้นวางแผน (Planning) ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลวิเคราะห์สถานการณ์และประเมินสภาพปัญหาการดำเนินการจัดการมูลฝอยของชุมชนหนองม่วงเทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ และสรุปภาพรวมของปัญหา ประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำปัญหาที่ได้มาร่วมกำหนดแผนปฏิบัติการและกำหนดแนวทางในการพัฒนา วิเคราะห์

ปัญหาของการจัดการมูลฝอยในชุมชน และความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องและกำหนดแผนปฏิบัติการ โดยผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุม วันที่ 20 เมษายน 2564 ณ ห้องประชุมชุมชนเทศบาลเมืองศรีสะเกษ คือ กลุ่มเครือข่ายการจัดการมูลฝอยในชุมชน จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ประธานชุมชนหนองม่วง และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 5 คน ซึ่งมีส่วนร่วมด้านการจัดการมูลฝอยของชุมชนหนองม่วง รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

ระยะที่ 2 ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) หลังจากได้ข้อตกลงในการดำเนินงานแผนปฏิบัติการเครือข่ายการจัดการมูลฝอยในชุมชน ได้ดำเนินการตามแนวทางรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ โดยดำเนินงานโครงการ “หนองม่วงร่วมใจ สู้สิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม 2564 จากการดำเนินงานพบว่าโครงการ “หนองม่วงร่วมใจ สู้สิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่” มีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณขยะภายในชุมชนโดยเฉพาะขวดแก้ว กระจบ และกระจดาช เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการคัดแยกขยะมูลฝอยในครัวเรือน เพื่อให้ประชาชนสร้างรายได้จากการจำหน่าย วัสดุรีไซเคิลที่คัดแยกด้วยตนเอง เพื่อกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรคติดต่อมาสู่ชุมชนที่เกิดจากปัญหาขยะตกค้าง โดยมีการเปิดโครงการเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2564 และมีผลลัพท์การดำเนินการตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม ถึง 31 กรกฎาคม 2564 พบว่ามีผู้เข้าร่วมโครงการ 39 คน โดยมีปริมาณขยะ รีไซเคิล ได้เฉลี่ย 65 กิโลกรัม/เดือน แยกเป็นขวด PET ซึ่งได้แก่ ขวดเพทใส (กระจบใส) และขวดเพทสี (ขวดชมพู) ขวดชุ่น HDPE (โพลาลิส) ขวดแก้ว ส่วนการติดตามประเมินผลโครงการโดยใช้การสังเกต ใช้แบบบันทึกของโครงการ โดยการติดตามประเมินผลและสรุปสิ่งที่ได้รับจากกระบวนการมีส่วนร่วม

ระยะที่ 3 ขั้นการสังเกต (Observation) ทำการประเมินผล ได้แก่ ติดตาม สัมภาษณ์ สังเกตการณ์การมีส่วนร่วม และประเมินสถานการณ์หลังดำเนินการ โดยประเมิน

สถานการณ์ชุมชน ประเมินความรู้ ทักษะคติ การปฏิบัติ และการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ หลังดำเนินการ (Post-test)

ระยะที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflection) จัดประชุมภาคีเครือข่ายเพื่อสรุปและถอดบทเรียนเพื่อประมวลผลการดำเนินงานที่ได้จากการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อปรับแผนหรือกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการวัดความรู้ และการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมูลฝอยของชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลสะท้อนผลในการจัดการมูลฝอย หลังการพัฒนา และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสรุปและ ค้นข้อมูลปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ และปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ภายหลังจากได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จากนั้นจึงได้นำเอาข้อมูลมาเพื่อนำไปประมวลผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่า แจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในด้านข้อมูลทั่วไป ข้อมูลการจัดการมูลฝอย ข้อมูลด้านความรู้ ทักษะคติ การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วม 2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) จากการสังเกตพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน PAOR การสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) นำมาตรวจสอบความถูกต้องและจัดหมวดหมู่ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

จริยธรรมในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เลขที่การรับรอง : 047-022/2564

ผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีผลการวิจัยดังนี้

ขั้นวางแผน (Planning) ดำเนินการประเมินก่อนการวิจัย (Pre-test) และดำเนินการวางแผนของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 54 คน ก่อนการดำเนินการวิจัย

1) การเตรียมการ ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมชุมชน โดยติดต่อประสานงานประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พนักงานเก็บขยะ และพนักงานคัดแยกขยะ นักวิชาการสาธารณสุข นักวิชาการสุขาภิบาล เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการดำเนินการวิจัยรวมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลวิจัย

2) ประชุมเชิงแผนปฏิบัติการ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการภาคีเครือข่ายโดยกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อเข้าใจสภาพปัญหาปัจจุบัน การทบทวนสถานการณ์ที่ผ่านมา นำเสนอความเข้าใจสภาพปัจจุบัน เป้าหมายอนาคตที่ปรารถนา การสร้างแนวทางปฏิบัติ เมื่อทราบแนวทางการดำเนินงาน ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันกำหนดแผนงาน ระบุผู้รับผิดชอบ เพื่อให้นำไปสู่การปฏิบัติ โดยเริ่มต้นในครัวเรือนสู่ชุมชน ผู้เข้าประชุมรับทราบและถือปฏิบัติตามมติที่ประชุม

ขั้นปฏิบัติการ (Action) เมื่อได้ผลลัพธ์จากการประชุมเพื่อสร้างแนวทางการจัดการมูลฝอย จึงได้มีโครงการ “หนองม่วงร่วมใจ สู่สิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 “รู้ ปรับ จัดการมูลฝอย” อบรมให้ความรู้ให้กับตัวแทนสมาชิกครัวเรือน เพื่อเป็นแกนนำและเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะ และคัดแยกขยะในครัวเรือนและชุมชน มีกิจกรรมทำถังขยะอินทรีย์/ถังขยะเปียกครัวเรือน/ตอบคำถามเกี่ยวกับความรู้เรื่องขยะ แจกเอกสารและสื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อลด

ปริมาณขยะมูลฝอยล้นถังขยะสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างความสำราญต่อชุมชน ประชาชนมีจิตสำนึก มีความรู้ ความเข้าใจในการคัดแยกขยะมูลฝอยสามารถปรับเปลี่ยน พฤติกรรมในการคัดแยกขยะมูลฝอยและทิ้งขยะมูลฝอยอย่าง ถูกต้อง

กิจกรรมที่ 2 “น้ำหมักชีวภาพ สารพัดประโยชน์” จัดอบรมให้ความรู้ให้กับตัวแทนสมาชิกครัวเรือน เพื่อเป็นแกน นำและเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในการ ผลิตน้ำหมักชีวภาพ (EM) เพื่อแยกเศษอาหารออกจากขยะ ทั่วไปเป็นการลดปริมาณขยะ

กิจกรรมที่ 3 “หนองม่วงคัตติ มีเงินถุง” จัดตั้ง คณะทำงานกิจกรรม “หนองม่วงคัตติ มีเงินถุง”

จัดหาสถานที่ที่ใช้เป็นจุดรับขยะก่อนที่พ่อค้าจะมารับซื้อ จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น เครื่องชั่ง และประสานกับร้านค้า ของเก่าในการรับซื้อและราคา (มารับซื้อวันเสาร์ที่ 3 ของ เดือน) เพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอยล้นถังขยะ และเพิ่มรายได้ จากการขายขยะรีไซเคิล และนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ ให้ครัวเรือน

ขั้นสังเกตผล (Observation) ผู้วิจัยสังเกตอย่างมีส่วนร่วมใน กิจกรรม ติดตาม สนับสนุนการดำเนินงานรูปแบบการบริหาร จัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลหลังการ ดำเนินการรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นตอนการสังเกต (Observation) ผู้วิจัยร่วมกับ คณะทำงานในโครงการ “หนองม่วงร่วมใจ สู่วิถีชีวิต ชุมชนน่าอยู่” ได้ประเมินผลการดำเนินงานภายหลัง เปิด โครงการเป็นระยะเวลา 3 เดือน วันที่ 1 พฤษภาคม - 31 กรกฎาคม 2564 การประเมินผลโครงการ ได้ใช้วิธีการสังเกต แบบมีส่วนร่วม และตรวจสอบจากเอกสารของโครงการ คือ ใบสมัครสมาชิก แบบบันทึกปริมาณขยะ บัญชีรับ- รายจ่าย ตามรายละเอียดการประเมินโครงการ ในวันที่ 1 พฤษภาคม - 31 กรกฎาคม 2564 พบว่า ปริมาณขยะ ที่รวบรวมได้ในแต่ละเดือนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น โดยจะเห็นได้ว่าชนิดของขยะที่ สมาชิกนำมาเข้าร่วมโครงการมีแนวโน้มของการนำขวดแก้ว

กระป๋อง และกระดาษมาฝากเพิ่มมากขึ้น จากการสอบถาม สมาชิกผู้ที่นำขยะชนิดกระดาษมาฝาก พบว่า กระดาษสามารถ จัดเก็บได้ง่าย และมีจำนวนมากอย่างเช่น กระดาษ หนังสือพิมพ์ กระดาษลัง ส่วนกระป๋อง เหตุที่มีผู้นำมาฝากมาก เนื่องจาก สามารถหาได้ง่ายตามข้างทางและมีน้ำหนักดี ส่วน สมาชิกที่นำขยะชนิดโลหะมาฝาก เมื่อได้สอบถาม พบว่า โลหะ เป็นขยะที่มีน้ำหนักดีและมีราคา ผู้ที่สามารถนำขยะมาได้ด้วย ตนเอง โดยมากเป็นสมาชิก ที่มีรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งสะดวกใน การขน ส่วนขยะประเภทพลาสติกมีแนวโน้มของการฝากขยะ ใกล้เคียงกัน คือ ยังมีปริมาณที่น้อย เนื่องจากพลาสติกมี น้ำหนักน้อยและต้องใช้พื้นที่ในการขนย้ายมากกว่าขยะอื่นๆ ในกรณีที่สมาชิกบางท่านอาศัยการเดินทางมากับผู้อื่นอาจทำ ให้เกิดความไม่สะดวกต่อการขนย้ายขยะเข้าร่วมโครงการ ส่วนขวดแก้วยังมีปริมาณการรับฝากน้อย จากการสอบถาม สมาชิก พบว่า เนื่องจากการขนย้ายทำได้ด้วยความลำบาก เนื่องจากใช้พื้นที่มากและมีน้ำหนัก และอาจเสี่ยงต่อการแตก ชำรุด ส่วนขยะชนิดอื่น เป็นขยะที่ไม่สามารถแยกให้เข้ากับ พวกขยะอื่นๆได้ ส่วนมากเกิดจากสมาชิกที่ยังไม่เข้าใจหลักการ แยกขยะ และเป็นขยะที่พ่อค้าคนกลางไม่มีตลาดซื้อขาย ขยะ ในส่วนนี้จึงไม่ได้ทำการซื้อขาย ซึ่งในเดือนแรกของการดำเนิน โครงการยังพบว่า สมาชิกบางคนยังไม่มี ความเข้าใจในกิจกรรม ที่ได้ทำขึ้น เนื่องจากการมีอุปสรรคด้านการสื่อสารไม่ทั่วถึง และไม่ชัดเจน ในเดือนถัดมาจึงได้มีการวางแผน ร่วมกันของ คณะทำงาน อธิบายหลักการดำเนินงานทุกเดือน และให้ สมาชิกธนาคารขยะที่เข้าใจแล้ว เป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้ที่ยังไม่ เข้าใจ ทำให้ปริมาณขยะ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้จากการ ดำเนินการ ผู้วิจัยและคณะทำงานได้มีการตรวจสอบคัดแยก ขยะ ในแต่ละเดือนของสมาชิก พบว่าในช่วงแรกของการ ดำเนินการสมาชิกบางคนยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องของการคัด แยกขยะ ทำให้ราคาของขยะแตกต่างไปจากสมาชิกที่ได้คัด แยกมาเรียบร้อยแล้ว สมาชิกจึงมีความสงสัย ผู้วิจัยและ คณะทำงานจึงได้อธิบาย และให้ความรู้ในเรื่องการคัดแยกขยะ เพิ่มเติม

สมาชิกก็มีความรู้ ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกต่อเดือนที่มีแนวโน้มมากขึ้น สมาชิกที่มีการนำขยะมาฝากสม่ำเสมอ ผลตอบแทนจากการถือขยะมาจำหน่าย ไปเป็นสิ่งของที่มีคุณค่าสามารถเปลี่ยนสิ่งที่ต้องทิ้งให้กลับเป็นของมีประโยชน์ ใช้สอยในชีวิตประจำวัน จากผลการประเมินโครงการในครั้งนี้ ผู้วิจัยและคณะทำงาน ได้นำมาทำเป็นรูปแบบตารางประเมินโครงการ พร้อมแจ้งให้สมาชิกโครงการรับทราบ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องต่อไป

ขั้นสะท้อนผล (Reflection) ผลการดำเนินงาน ประสบผลสำเร็จตามแผนการดำเนินงานโครงการ “หนองม่วงร่วมใจ สู่สิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย สิ่งทีประสบความสำเร็จและดำเนินงานได้ตามแผนปฏิบัติการรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

1) ประเมินผลกระทบจากการโดยการสังเกตการณ์ การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการศึกษา ภาคีเครือข่ายการจัดการมูลฝอยเข้าร่วมกระบวนการในทุกกระบวนการเกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ “สถานการณ์และปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนชุมชนต่างๆ เป็นปัญหาที่ทุกภาคส่วนควรร่วมมือที่ช่วยกันแก้ไขโดยเริ่มต้นจากครัวเรือนแต่ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะมูลฝอยขาดการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักและจิตสำนึกร่วมกันเช่นชุมชนชาวบ้านไม่ยอมมีถังขยะอยู่หน้าบ้านตัวเองเพราะสกปรกเหม็นจึงเคลื่อนย้ายถังไปไว้หน้าบ้านคนอื่นหรือตรงที่ว่างแต่เวลามีขยะก็นำมาทิ้งหน้าบ้านคนอื่นหรือนำมาขยะมาทิ้งโดยจะไม่ใส่ถุงให้มิดชิดทำให้เวลาเจ้าหน้าที่มาเก็บขนขยะจะล้นเกินการ เป็นต้น” (ตัวแทนชุมชนหนองม่วง, 2564 : สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2564)

2) เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ร่วมกับอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน มีการติดตามการจัดการมูลฝอยในชุมชนหนองม่วง “การจัดการขยะมูลฝอย

ในชุมชนหนองม่วงเทศบาลเมือง ศรีสะเกษ ยังขาดการจัดการแบบองค์รวมประชาชนยังขาดความตระหนักและจิตสำนึกในการจัดการมูลฝอยยังไม่ตื่นตัวไม่มีการคัดแยกขยะและมองว่าการจัดการขยะเป็นภาระหน้าที่ของเทศบาลเพราะตนเองได้จ่ายค่าธรรมเนียมการจัดการขยะไปแล้วในขณะที่ทางเทศบาลจะเน้นการจัดการขยะที่กลางทางและปลายทางคือการเก็บรวบรวมและเก็บขนขยะไปกำจัดขาดพื้นที่ในการจัดการขยะที่ชัดเจนแล้วชี้ รวบรวมขยะรีไซเคิลรวบรวมขยะเปียกหรือการส่งเสริมให้ครัวเรือนจะทำถังขยะเปียกของตัวเองเพื่อคัดแยกขยะเบื้องต้นชาวบ้านมองว่าเป็นเรื่องที่ยากและยังไม่ได้ลงมือทำด้วยความเคยชินที่ทิ้งอย่างไรก็ได้ไม่นึกถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา แนวทางแก้ปัญหาในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนให้มีความเห็นว่าการดำเนินการอย่างเป็นทางการเริ่มต้นจากการให้ความรู้แก่ประชาชนและชุมชนในการร่วมมือกันจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางเช่นการคัดแยกขยะเปียกเพื่อนำไปทำปุ๋ยหรือเลี้ยงสัตว์ขยะรีไซเคิลนำไปจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครัวเรือนรวมไปถึงลดการเกิดขยะรีไซเคิลใช้พลาสติกและโฟมที่ย่อยสลายได้ยากห้แต่ครัวเรือนสามารถทำได้ขยะที่เหลือเพื่อนำไปกำจัดจะมีเพียงขยะทั่วไปซึ่งจะเป็นการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชนแต่ด้วยอุปสรรคของพื้นที่ชุมชนในเมืองมักไม่มีพื้นที่ว่างจะทำหลุมวางถังขยะเปียกจึงจำเป็นต้องมีถังขยะรีไซเคิลเพื่อสำรวจและวางแผนร่วมกับชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยอย่างบูรณาการ ข้อเสนอแนะในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนอยากให้ประชาชนมีความตระหนักเรื่องการคัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือนโดยเฉพาะขยะเปียกเพราะสามารถนำไปทำปุ๋ยใช้ได้ขยะรีไซเคิลสามารถนำไปขายสร้างรายได้แก่ครัวเรือนและเป็นการลดปริมาณขยะที่นำมาทิ้งชุมชนควรมีส่วนร่วมในการกำหนด วางถังขยะที่เหมาะสมกับแต่ละชุมชนร่วมกันจัดระเบียบและช่วยกันดูแลความสะอาดในพื้นที่ของตัวเอง” (ตัวแทนผู้บริหารเทศบาลเมืองศรีสะเกษ, 2564 : สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2564)

3) หลังสิ้นสุดการโครงการประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 92.31

สิ่งที่ต้องพัฒนาเพื่อประสพผลสำเร็จและดำเนินงานได้ตามแผนปฏิบัติการรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

1) ติดตามผลการดำเนินงานหลังสิ้นสุดโครงการอย่างต่อเนื่องทุกราย

2) การพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพ ให้ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและเครือข่ายการจัดการมูลฝอยในชุมชน

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในลักษณะเป็นวงรอบเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยการวิเคราะห์บริบทและปัญหา สถานการณ์การพัฒนา แนวทางการพัฒนา โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกกระบวนการ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และเชิงปริมาณ (Quantitative Method) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ การจัดการมูลฝอย การมีส่วนร่วมและแนวทาง และมาตรการในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม คือการประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1) การดำเนินการรูปแบบการจัดการมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ตามวงจร PAOR ในขั้นตอนการ วางแผน (Planing) ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการประธานชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าหน้าที่เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ปลัดเทศบาล ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม พนักงานเก็บขยะ และพนักงานคัดแยกขยะ นักวิชาการ

สาธารณสุข นักวิชาการสาขาภิบาล ร่วมวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ชุมชน รับทราบข้อมูลสถานการณ์ความรุนแรงและสภาพปัญหาพร้อมกัน ทบทวน แลกเปลี่ยน

ความรู้ ประสบการณ์ และร่วมวางแผนการ ดำเนินงานเพื่อจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน โดยจัดทำโครงการ “หนองม่วงร่วมใจ สู่อสิ่งแวดล้อมชุมชนน่าอยู่” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ประกอบด้วย การอบรม กำหนดกติการ่วมกัน การประชาสัมพันธ์ความรู้ในชุมชน และมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในชั้นปฏิบัติ (Action) ที่ได้มีการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม ครอบคลุมถึงการเพิ่มพูนความรู้ทัศนคติ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นที่ให้ผู้ปฏิบัติเห็นภาพที่ชัดเจน) โดยการกระตุ้นให้ปฏิบัติการ โดยกระบวนการเรียนรู้จากการสะท้อนความคิดด้วยตนเอง และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาอันนำไปสู่มติร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกันทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการดำเนินงาน ซึ่งกิจกรรมครอบคลุมถึงความรู้ทัศนคติ และพฤติกรรม ตัวอย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการจัดกิจกรรมที่อบรมให้ความรู้ ค้นหาครัวเรือนต้นแบบเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดผลกับตัวผู้ปฏิบัติอย่างชัดเจนและยั่งยืน

2) ประชาชนในชุมชนหนองม่วง จัดมูลฝอยด้วยวิธีที่รวมทั้งมูลฝอยทุกประเภท ไม่เว้นกระทั่ง มูลฝอยประเภท โฟมหรือพลาสติก ยกเว้นมูลฝอยที่สามารถนำไปจำหน่ายหรือขายได้ ดังเช่น กระจาด ขวด กระจ่าง และเศษสิ่งโลหะประเภทต่างๆ ส่วนมูลฝอยอันตรายภายในบ้าน ประเภท ถ่านไฟฉาย และแบตเตอรี่ ประชาชนจะนำไปทิ้งรวมในถังขยะ ส่วนมูลฝอยประเภทหลอดไฟฟ้า และกระจ่าง ย่าแมลง ประชาชนนิยมแยกไว้ในถุงพลาสติกก่อนนำไปทิ้งรวม หากสังเกตจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ครั้งนี้ สรุปว่าประชาชนมีปัญหาคัดเก็บมูลฝอยในระดับครัวเรือนหลายเงื่อนไข เช่น ขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยและการจัดการ ทำให้ประชาชนส่วนมากจัดการมูลฝอยในครอบครัวด้วย วิธีที่รวมกันมากกว่าวิธีการอื่นซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักวิชาการ ปัญหาที่ตั้งพบจากการศึกษา คือ ปัญหาที่รองรับมูลฝอยของ

ครอบครัวมีจำนวนไม่เพียงพอ กลายเป็นปัญหาอย่างอื่นติดตามมา โดยเฉพาะการกระจายของมูลฝอยเต็มไปทั่วพื้นที่สาธารณะ ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วประชาชนต้องการให้ปัญหาเหล่านี้หมดสิ้นไป เพียงแต่ยังไม่มี การสนองความต้องการของประชาชนโดยฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และผลจากการวิจัยในครั้งนี้ก็พบว่าความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชนอยู่ในระดับสูง เมื่อแยกเป็นรายข้อ จะพบว่า เขม่าควันที่เกิดจากการเผามูลฝอยกลางแจ้ง ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศได้มากที่สุด เป็นเพราะประชาชนเห็นข้อคำถามเป็นเชิงประจักษ์ว่า ถ้ามีการเผาทุกครัวเรือนก็ก่อให้เกิดมลพิษได้ รองลงมา คือ สุนัขและแมวที่ชอบหาอาหารกินตามกองมูลฝอย สามารถช่วยลดการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้ อีกทางหนึ่งและการทิ้งมูลฝอยไม่ควรแยกมูลฝอยเปียกกับมูลฝอยแห้งออกจากกัน ซึ่งเป็นข้อคำถามในเชิงลบ แต่ประชาชนก็มีความรู้ทั้งสองข้อ แสดงให้เห็นว่าประชาชนได้ทำความเข้าใจในข้อคำถาม ทักษะคิดเกี่ยวกับมูลฝอย อยู่ในระดับดี และเมื่อเมื่อแยกเป็นรายข้อพบว่า ประชาชนมีทัศนคติที่ดีในด้านการจัดการมูลฝอยที่ได้ผลดีที่สุด ควรเริ่มจากครัวเรือนก่อน และอยากให้มีโครงการ/กิจกรรมเกี่ยวกับ การคัดแยกมูลฝอยในชุมชน ทำให้ทราบว่าประชาชนมีเจตคติที่ดีในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เพราะประชาชนคิดว่าการจัดการที่ได้ผลดี ควรเริ่มจากครัวเรือน และพฤติกรรมจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับดี สอดคล้องการศึกษาของศุภัสร์มา ยี่สุนศรี (2559) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องผลของความรู้ และทัศนคติ ที่มีต่อการจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล พบว่า ความรู้เกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 76.50) ทักษะคิดเกี่ยวกับมูลฝอยของประชาชน ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51.25) การจัดการมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 38.50)

จากการศึกษา พบว่าสาเหตุของปัญหาดังกล่าวเกิดจากสองฝ่าย คือ ปัญหาที่เกิดจากฝ่ายประชาชน พบว่ามี

ทัศนคติไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการลดปริมาณมูลฝอย เช่น สาเหตุจากความเคยชิน คิดว่าหน้าที่การจัดการมูลฝอยเป็นของเทศบาลปล่อยให้เทศบาลจัดการเองหรือให้คนอื่น ๆ ทำก่อนการไม่ตระหนัก ในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันคิดหาทางแก้ไข ไม่คิดเป็นธุระในการเข้าไปร่วมแก้ปัญหามูลฝอยในพื้นที่พฤติกรรมจัดการมูลฝอยในครัวเรือนและในที่สาธารณะยังไม่ถูกต้อง คือ การทิ้งมูลฝอยแต่ละประเภทยังไม่เหมาะสม เช่น มูลฝอยที่สามารถนำมาใช้ใหม่ได้กลับถูกละเลย และไม่ใส่ใจ มูลฝอยอันตรายก็ยังทิ้งรวมกับมูลฝอยทั่วไป ปัญหาที่เกิดจากฝ่ายเทศบาล พบว่า เทศบาลเมืองศรีสะเกษ ขาดมาตรการเชิงบังคับให้ประชาชนจัดการมูลฝอยตามครรลองที่ควรปฏิบัติ เทศบาลมีการณรงค์ให้ประชาชน ลดปริมาณมูลฝอยไม่มากพอ และยังไม่มีการจัดทำนโยบาย/แผนงานด้านการจัดการมูลฝอย และนอกจากนี้ ยังมีข้อจำกัดอื่นๆ อีกหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ และขาดความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ สมควร กาฬรัตน์ (2558) ที่ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอยในชุมชน เทศบาลเมืองนาสาร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยในชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แต่ขัดแย้งกับการศึกษาของ จุฑาภรณ์ ตาแก้ว (2559) ที่ศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การลดปริมาณขยะของชุมชนบ้านนางลาด ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะของชุมชนอยู่ในระดับมาก

จากการศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชนชุมชนหนองม่วง อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนยังขาดการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณมูลฝอยในหลายมิติ ตั้งแต่ขั้นริเริ่มการค้นหาคำปรึกษาและสาเหตุของปัญหาการจัดการมูลฝอยในชุมชน การวางแผนแก้ไขปัญหามาตรการจัดการมูลฝอยในชุมชน การดำเนินงานการจัดการมูลฝอยในชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยการสนับสนุนทรัพยากร การ

บริหาร โครงการ การประสานงานและการขอความร่วมมือซึ่งแนวทางที่ผู้วิจัยเสนอแนะ คือ การกระจาย อำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อมจากส่วนกลาง สู่ประชาชนในท้องถิ่น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และวางแผนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องสนับสนุนองค์กรประชาชนในการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจน เปลี่ยนนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เป็นการริเริ่มจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชน มีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ เช่น สร้างแกนนำ และกลุ่มตัวอย่างในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาโดยการชักจูงการอยู่ร่วมกันทางสังคม เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจัดการมูลฝอยของประชาชนให้ถูกต้อง

การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการหามาตรการและแนวทางในการจัดการมูลฝอย ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามูลฝอยของประชาชน กลุ่มภาคีเครือข่าย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสในการรับรู้กำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และร่วมกันคิดแก้ไขปัญหา ตลอดจนดำเนินกิจกรรม/โครงการร่วมกัน สอดคล้องกับการศึกษาของสมควร กาพันธ์ (2558) เรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า การให้ความสำคัญของประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนให้มากขึ้น เนื่องจากประชาชนทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในฐานะผู้สร้างขยะมูลฝอยและเป็นผู้รับผลกระทบเกี่ยวกับปัญหานี้ โดยเฉพาะผลที่มีต่อสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อม โดยสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในการมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยจึงเป็นหลักการสำคัญช่วยกันเสริมสร้างพัฒนาให้อย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับการศึกษาของ อรพินท์ สฟโชคชัย (2537) เรื่อง การสร้างการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญต่อความคิด และการมีส่วนร่วมต่อสมาชิกในชุมชนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ช่วยกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศและเปิด

โอกาสให้ผู้แทนสตรีในระดับหมู่บ้าน ได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมการตัดสินใจในงานพัฒนาหมู่บ้าน และแนวคิดของอรพินท์ สฟโชคชัย ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้เกิดกระบวนทัศน์ (Paradigm) ซึ่งหมายถึง ทักษะ พื้นฐานมุมมอง ทักษะคิด ค่านิยมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างของปัจเจกบุคคลซึ่งเป็นตัวกำหนด แบบแผน การคิดและการปฏิบัติของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1) ในระดับชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญกับปัญหามูลฝอยและสิ่งแวดล้อมควรกำหนดนโยบายในการดำเนินการจัดการมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน โดยการส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มีการรายงานผลการดำเนินงานการจัดการมูลฝอย และควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยแบบครบวงจร ตั้งแต่การลดการสร้างขยะ การคัดแยกมูลฝอยก่อนทิ้ง การมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติการและการติดตามประเมินผล เพื่อให้ประชาชนทราบผลดำเนินการและสามารถนำข้อมูลไปวางแผนและพัฒนาการดำเนินการต่อไป

2) ในระดับท้องถิ่น ควรให้มีการบริหารจัดการมูลฝอยโดยคณะกรรมการซึ่งแต่งตั้งจากตัวแทนภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันบริหารหน่วยงานนี้อย่างเป็นระบบชุมชนต้องกำหนดแนวทางร่วมกันในการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ความร่วมมือกันของชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการขยะของชุมชนมีประสิทธิภาพ

3) ในระดับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีนโยบายร่วมกันระหว่างท้องถิ่นใกล้เคียง และท้องถิ่นในระดับจังหวัดเพื่อการสร้างความร่วมมือในการจัดการขยะที่เป็นภาคีเครือข่ายกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อร่วมกันบริหารจัดการขยะในชุมชน แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ในการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ควรมีกิจกรรมที่เกิดการบูรณาการของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง

4) การคัดเลือกผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ควรเป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการจัดการปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อให้การดำเนินงานแก้ไขปัญหาเกิดผลอย่างจริงจัง และต่อเนื่องในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เครือข่ายการจัดการมูลฝอยในชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เจ้าบ้านหรือตัวแทนเจ้าบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนหนองม่วง เทศบาลเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์เข้าร่วมวิจัย ทำให้เกิดกระบวนการต่างๆ เพื่อพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น จึงทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมมลพิษ. คู่มือประชาชนเพื่อการลด คัดแยกและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด กชกร พับลิชชิ่ง; 2550.
2. กรมควบคุมมลพิษ. คู่มือแนวทางการลดคัดแยกและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอยสำหรับอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การ พิมพ์ (1977) จำกัด; 2560.
3. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. มาตรฐานการจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล. กรุงเทพฯ :กระทรวงมหาดไทย; 2554.
4. กัญญา จาอ้าย. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2558.
5. กาบแก้ว ปัญญาไทย. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2560.
6. โกวิทย์ พวงงาม. การกิจ อดบ. และความเข้มแข็งของประชาคมตำบล ในการจัดการกับปัญหาสุขภาพ ชุมชนระดับตำบล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; 2556.
7. จุฬารัตน์ ตาแก้ว. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะของชุมชนบ้านนาลาด ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. มหาวิทยาลัยทักษิณ; 2559.
8. ชูชาติ พวงสมจิตร์. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.; 2540
9. ณีวรรณ ศรีแสง. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงทะเล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 16(4), 701-722, 2558.
10. นฤมล กุศลชู. การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของผู้สูงอายุในตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะเกษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2559.
11. บัญชา สุวรรณสิทธิ์. การจัดการขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของเทศบาลตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2558
12. ปานกมล พิสิฐอรุณกุล และเสาวลักษณ์ รุ่งตะวันเรืองศรี. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในการจัดการมูลฝอยชุมชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2558.
13. พรพิมล วิกรัยพัฒน์. การจัดการขยะในครัวเรือนชุมชนข้างเคียน จังหวัดเชียงใหม่. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45: สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ สาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 45; 2558
14. วรรณวิมล แพ็งประสิทธิ์. การจัดทำร่างแผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2558.

15. ศุภิศร์มา ยี่สุนศรี. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และเจตคติ กับพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลฉลุง อำเภอเมืองสตูล จังหวัดสตูล. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขมหาบัณฑิต สาขาสาธารณสุขชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา; 2559.
16. สมควร กาฬรัตน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในชุมชน เทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานี; 2558.
17. สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และนันทพล กาญจนวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชน. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข; 2543.
18. สุภัทนา กลางคาร และวรวพจน์ พรหมสัตยพรต. ระเบียบวิธีวิจัย. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม; 2553.
19. หนึ่งฤทัย สังข์จีน. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยตามโครงการขยะแห้งแลกไข่ของเทศบาลนครยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2558
20. อรพินท์ สฟโชคชัย. คู่มือการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน: การพัฒนาหมู่บ้าน โดยพลังประชาชน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย; 2537.
21. อัญชลี เฉลยรัตน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำกรอบแผนพัฒนาตำบล กรณีศึกษา : ตำบลวัดยม อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล; 2558.
22. Arnstein, S. R. A Ladder of Citizen Participation. Journal of the American Planning Association, 35, 216-224; 1969.
23. Bloom, S. Handbook on Formative and Summative Evaluation of Student Learning. New York: McGraw-Hill Book Company; 1971.
24. Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation. Ithaca, NY: Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University; 1981.
25. Kemmis, S., & McTaggart, R. The Action Research Planner. 3rd ed. Geelong, Australia: Deakin University Press; 1988.
26. Reeder, W. W. Some Aspects of the Informal Social Participation of Farm Families in New York State. New York : Cornell University; 1998.
27. WHO and UNICEF. Report of the International Conference on Primary Health Care. New York : N.P. Press; 1978.